

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Sininauhaliitto pitää tärkeänä, että kotoutumiskoulutukset ovat saavutettavia, joustavia ja yksilölliset lähtökohdat huomioivia. Maahanmuuttajataustaiset henkilöt eivät muodosta yhtenäistä ryhmää, vaan heidän koulutus-, työ- ja elämäntilanteensa vaihtelevat merkittävästi.

Osa tarvitsee tukea esimerkiksi heikon terveyden, traumataustan, katkonaisen koulutushistorian tai vajavaisen kielitaidon vuoksi, kun taas osalla on vahva koulutus- ja työhistoria sekä korkea työmotivaatio mutta vaikeuksia päästä osaamistaan vastaaviin tehtäviin. Tämä edellyttää erilaisia oppimispolkuja ja riittävää, yksilöllistä tukea.

Kielen oppiminen on keskeinen kotoutumisen edellytys, mutta kielitaito ei kehity kaikille samassa tahdissa. Järjestöjen kokemuksen mukaan kielitaito vahvistuu tehokkaimmin arjessa ja työympäristössä, minkä vuoksi koulutuksissa tulisi mahdollistaa kielen oppimisen yhdistäminen työelämäkontakteihin ja käytännön tekemiseen. Työmarkkinoiden korkeat kielitaitovaatimukset myös tehtävissä, joissa työssä oppiminen olisi mahdollista, voivat tarpeettomasti viivästyttää työllistymistä.

Koulutusten uudistamisessa tulee varmistaa, etteivät vaatimukset sulje heikoimmassa asemassa olevia palvelujen ulkopuolelle.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Sininauhaliitto on huolissaan siitä, että kotoutumisen rahoitukseen kohdistuvat säästöt heikentävät erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien maahanmuuttajien mahdollisuuksia kotoutua ja kiinnittyä yhteiskuntaan ja työelämään.

Järjestöjen kokemusten perusteella matalan kynnyksen tuki, arjen ohjaus ja rinnalla kulkeminen ovat monille ratkaisevia kotoutumisen etenemisessä. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi henkilökohtaista neuvontaa, kieliharjoittelua, työnhaun tukea sekä työelämäkontakteja, jotka auttavat toimimaan palvelujärjestelmässä ja löytämään polkuja työhön.

Järjestöjen palvelut tavoittavat usein myös ne henkilöt, jotka eivät hakeudu tai kiinnity viranomaispalveluihin. Säästöjen seurauksena on riski palvelukatveista, jotka lisäävät syrjäytymistä ja pitkän aikavälin kustannuksia sekä inhimillisiä kärsimyksiä.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Sininauhaliitto pitää kotoutumisen tavoitteiden selkeyttämistä kannatettavana. Velvoitteiden lisäämisessä tulee kuitenkin huomioida yksilölliset tilanteet ja todelliset mahdollisuudet täyttää asetetut vaatimukset.

Velvoitteet ja sanktiot eivät yksin edistä kotoutumista, jos kielitaito, palvelujärjestelmän tuntemus tai elämäntilanne rajoittavat osallistumista. Velvoittavuus ilman riittävää tukea ja joustavuutta voi johtaa seuraamuksiin tilanteissa, joissa henkilö ei tosiasiallisesti kykene toimimaan järjestelmässä.

Kotoutumisen tulee perustua ensisijaisesti tukeen, ohjaukseen, luottamukseen ja osallisuuden vahvistamiseen, ei sanktiologiikkaan. Erityisesti alkuvaiheessa tarvitaan henkilökohtaista palveluohjausta, jotta ihmiset ymmärtävät oikeutensa, velvollisuutensa ja mahdollisuutensa.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Sininauhaliitto korostaa, että alkuvaiheen palvelut ovat kotoutumisen kannalta ratkaisevia. Riittävä ohjaus, selkeä palvelupolku ja ymmärrettävä viestintä heti maahantulon alkuvaiheessa ovat keskeisiä.

Kielen opetuksen lisäksi tarvitaan tukea suomalaisen palvelujärjestelmän, viranomaiskäytäntöjen ja työelämän pelisääntöjen ymmärtämiseen. Sellainenkin henkilö, jolla on hyvä toimintakyky ja hyvä koulutus, voi jäädä palvelujen ja työmahdollisuuksien ulkopuolelle, jos hän ei tunne järjestelmän toimintaa tai tiedä, mistä tukea haetaan.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää niihin henkilöihin, joilla ei ole valmiuksia toimia digitaalisissa tai monimutkaisissa palvelujärjestelmissä. Viranomaisviestintä ja päätöskieli ovat usein haastavia myös suomea äidinkielenään puhuville, minkä vuoksi selkokielen, omakielen ja kasvokkainen ohjaus on erityisen tärkeää.

Järjestöjen rooli alkuvaiheen tukena, luottamuksen rakentajina ja palveluihin ohjaajina tulisi tunnistaa ja turvata osana kotoutumisen palvelukokonaisuutta.

Muut huomiot

Sininauhaliitto muistuttaa, että kotoutuminen on pitkäjänteinen ja moniulotteinen prosessi, jossa onnistuminen edellyttää palvelujärjestelmän sekä julkisen sektorin ja järjestöjen yhteistyötä ja yhteensovittamista. Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden taustat, koulutus, työkyky ja tuen tarpeet vaihtelevat merkittävästi, minkä vuoksi palvelujen tulee mahdollistaa yksilölliset ja joustavat ratkaisut.

Järjestöjen kokemuksen mukaan työllistymisen esteet eivät liity ainoastaan kielitaitoon tai osaamiseen, vaan myös rakenteellisiin tekijöihin. Työelämässä esiintyvät asenteet ja ennakkoluulot voivat vaikeuttaa työmarkkinoille pääsyä, eikä yhdenvertaisuus toteudu kaikissa tilanteissa samalla tavoin. Kotoutumisen onnistuminen edellyttääkin sekä yksilön tukea että vastaanottavan yhteiskunnan toimia, kuten yhdenvertaisia rekrytointikäytäntöjä ja työyhteisöjen valmiuksia kohdata monimuotoisuutta.

Lainsäädännön muutoksia arvioitaessa on tärkeää huomioida vaikutukset erityisesti niihin maahanmuuttajiin, jotka ovat useiden samanaikaisten haasteiden vuoksi erityisen haavoittuvassa asemassa. Kotoutumispolitiikan tulee edistää yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja ihmisarvoa kaikissa elämäntilanteissa.

Lund Pekka
Sininauhaliitto ry